

припинення зобов'язання до початку його виконання або внаслідок неможливості його виконання завдаток підлягає поверненню. Таке повернення є цілком логічним, оскільки немає самого забезпеченого ним праввідношення, а відсутність економічних наслідків і повернення пояснюється тим, що ця сума перестала виконувати функції завдатку.

Таким чином, ототожнювати завдаток із відступним можливо хіба у тому випадку, якщо в самому договорі про завдаток передбачено втрату завдатку (повернення його подвійної суми) у якості переданого відступного, яке і припиняє зобов'язання.

При передачі відступного кредитор отримує від боржника те, що еквівалентне виконанню зобов'язання, тобто можна говорити, що зобов'язання припиняється його належним виконанням. При застосуванні завдатку у разі порушення боржником договору кредитор отримує тільки суму завдатку, що аж ніяк не може прирівнюватися до виконання зобов'язання, яке припиняється внаслідок розірвання договору.

Література:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435–IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-287-9-90>

МАТЕРІАЛЬНІ ТА ФОРМАЛЬНІ УМОВИ ШЛЮБУ

Достдар Руслана Миколаївна

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри морського та господарського права

*Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова
м. Миколаїв, Україна*

Кочієру Катерина Іванівна

студентка факультету морського права

*Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова
м. Миколаїв, Україна*

Одним із найважливіших напрямів сучасної держави є реформування внутрішнього законодавства, що сприяє його наближенню до світових стандартів демократичної держави. Здебільшого, в багатьох державах правові норми регулювання шлюбно-сімейних відносин мають історичні і релігійні коріння, звичаї і традиції, що і є основою нормативно-правових актів та відображають специфіку менталітету народу та держави. В сфері

регулювання шлюбно-сімейних відносин в переважній більшості цих нормативно-правових актів пріоритетом виступає сім'я, зміцнення і захист інституту сім'ї, сімейні цінності тощо. В процесі такого реформування внутрішнього законодавства виникає проблема зіткнення усталених правових норм національного законодавства і законодавства іноземних держав, що, в свою чергу, породжує виникнення значного обсягу правових колізій, саме це і зумовлює актуальність дослідження даної тематики.

Теоретичним підґрунтям даного дослідження стали праці таких вчених як: К. В. Бондарева, М. В. Вербіцька, О.А. Омельченко, Ю. О. Пилипенко, О. Б. Росоляк та багато інших.

В сучасних умовах в сфері правового регулювання сімейних відносин в демократичних країнах в останнє десятиліття з'являються так звані «нові» відносин, які пов'язані зі змінами ціннісних орієнтирів у деяких суспільствах. До таких «нових» відносин можемо віднести відносини щодо одностатевих шлюбів, проживання чоловіка та жінки однією сім'єю без реєстрації шлюбу, відносини сурогатного материнства тощо. В таких випадках кожна держава встановлює в своєму законодавстві певні вимоги щодо сімейно-шлюбних відносин. До таких вимог відносяться: шлюбний вік, стать, наявність і ступінь споріднення, добровільна згода на шлюб сторін, їх батьків чи інших осіб, відсутність попереднього нерозірваного шлюбу, стан здоров'я та інші. Недодержання цих матеріальних вимог тягне за собою визнання шлюбу недійсним.

При вирішенні питань укладення шлюбу, сімейне право України оперує такими поняттями як матеріальні та формальні умови.

Під формальними умовами шлюбу розуміються «вимоги до самої процедури укладення шлюбу, його оформлення (церемонія шлюбу, яка відбувається в цивільній чи релігійній формі). Так, в Україні формальними умовами реєстрації шлюбу є подання до органів державної реєстрації актів цивільного стану заяви про реєстрацію шлюбу та, після спливу одного місяця, державна реєстрація шлюбу у тому ж органі [1, с. 113].

Під матеріальними умовами щодо вступу у шлюб слід розуміти вимоги, дотримання яких обумовлює дійсність шлюбу, такі як шлюбна дієздатність, а також існуючі в певних правових системах обмеження щодо можливості укладення шлюбу та ін.

В Розділі II Сімейного кодексу України міститься список матеріальних вимог щодо укладення шлюбу, а саме: шлюбний вік, добровільність шлюбу, одношлюбність (перебування лише в одному шлюбі) та відсутність визначених родинних зв'язків. На нашу думку, досить цікавим є питання диспенсації шлюбів, від яким розуміється надання права на укладення шлюбу особам до досягнення ними шлюбного віку. У законодавстві більшості країн мінімальний шлюбний вік – 18 років, але є можливість зниження нижньої межі віку. Так, в ч. 2 ст. 23 Сімейного кодексу України

зазначено, що «за заявою особи, яка досягла шістнадцяти років, за рішенням суду їй може бути надано право на шлюб, якщо буде встановлено, що це відповідає її інтересам». Також, необхідно зазначити, що відповідно до ч. 2 ст. 34 Цивільного кодексу України, «особа яка вступила в шлюб до набуття повноліття набуває повної цивільної дієздатності з моменту реєстрації шлюбу».

Наступною матеріальною вимогою в українському законодавстві є одношлюбність, або так званий «принцип моногамії». Принцип моногамії – є основою укладення шлюбів у всіх європейських державах, що регламентовано законодавством та релігією. Мусульманські країни натомість залишаються полігамними, тобто в них дозволено багатоженство. Також, деякі африканські племена зовсім не мають обмежень щодо полігамії. Важливо сказати, що при укладенні шлюбу мусульманина з громадянкою європейської держави виникне колізія, так як за законодавством жінки такий шлюб не може бути укладеним, він вважається нікчемним (недійсним). На думку К.В. Бондаревої, це сприяє виникненню «кульгаючих відносин» – таких відносин, які одержали неоднакову оцінку в праві різних держав, тобто в одній державі визнаються юридично дійсними, а в іншій – вважаються нікчемними і не породжують жодних правових наслідків [2, с. 151].

Добровільність шлюбу означає, що чоловік та жінка повинні дати вільну згоду на укладення шлюбу. Тобто, особи, які бажають вступити у шлюб, мають особисто зробити відповідні заяви з власної волі.

Ще однією вимогою за українським законодавством є відсутність родинних зв'язків. Тобто, не можуть перебувати у шлюбі особи, які є родичами прямої лінії споріднення, а саме рідні (повнорідні, неповнорідні) брат і сестра. Хоча, згідно зі ст. 26 Сімейного кодексу України «за рішенням суду шлюб може бути дозволений між рідною дитиною усиновлювача та усиновленою ним дитиною, а також між дітьми, які були ним усиновлені». Також у шлюбі не можуть перебувати двоюрідні брат та сестра, рідні дядько з племінницею та тітка з племінником та усиновлювач з усиновленою дитиною. Проте, шлюб між усиновлювачем та усиновленою ним дитиною можливий у випадку скасування усиновлення. Ці та інші питання досліджували у своїй роботі М.В. Вербицька та О.Б. Росоляк [3, с. 62].

Необхідно сказати й про одностатеві шлюби, які за законодавством України не дозволені. В ч. 1. ст. 21 Сімейного кодексу України чітко прописано, що «шлюбом є сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований в органі державної реєстрації актів цивільного стану».

Як зазначають М.В. Вербицька та О.Б. Росоляк, «різностатевість сторін до недавнього часу в різних країнах світу була традиційною умовою вступу до шлюбу. Винятками були лише випадки фізичних аномалій, при наявності яких суд (в Англії) або прокуратура (в Італії) вирішували питання

про вступ до шлюбу на основі даних медичного обстеження. Відповідно до сучасних вимог часу та тенденцій, які мають місце в багатьох країнах Європи стосовно одностатевих партнерських відносин, законодавства таких країн як Швеція, Нідерланди, Франція та інші одностатеві шлюби прирівнюються до різностатевих» [3, с. 62].

Законодавства різних країн можуть містити й інші матеріальні вимоги до осіб, які хочуть укласти шлюб, наприклад: задовільний стан здоров'я, заборона укладення шлюбу, формальні умови реєстрації шлюбу та інше.

Так, в деяких країнах законом заборонені шлюби з особами, які мають венеричне захворювання чи страждають на ВІЛ, які є імпотентами, душевнохворими, мають якісь фізичні недоліки (глухота, сліпотата тощо), які мають заразні або успадковані захворювання. Серед умов до шлюбу, які з'явилися нещодавно в законодавстві як України так й інших країн – медичне обстеження (ст. 30 Сімейного кодексу України). Так, відповідно до Цивільного кодексу Іспанії, особі, яка має психічне захворювання, для її вступу до шлюбу необхідно отримати попередньо медичну довідку, де буде вказано, що дана особа є здатною дати згоду на вступ до шлюбу.

Однією з перешкод вступу у шлюб є заборона жінці укладати шлюб протягом 10 місяців з моменту смерті чоловіка чи розірвання шлюбу. Це зветься «жалобним строком», який встановлюється для запобігання виникнення спірної ситуації щодо встановлення батьківства дитини – жінка не може впродовж встановленого законом строку вийти наступний раз заміж після смерті чоловіка. У ФРН такий «жалобний строк» дорівнює 302 дням, а у Франції і Швейцарії – становить 300 днів.

Що ж стосується формальних умов реєстрації шлюбу, то вони, як правило, діляться на три групи. Держави тільки з цивільною формою реєстрації шлюбу (сюди відноситься Україна, ФРН та ін.); держави як з цивільною, так із релігійною формою, за вибором подружжя (Іспанія, Італія, Англія, Канада тощо); держави тільки з релігійною формою (Ізраїль, Кіпр, Ліхтенштейн, деякі штати США, окремі провінції Канади, мусульманські держави – Іран, Ірак та інші).

Отже, досить важливо дотримуватися як матеріальних, так і формальних вимог – вони є гарантією забезпечення учасникам шлюбних відносин їх конституційних прав і свобод.

З урахуванням зазначеного вище, можливо зробити висновок, що регулювання сімейно-шлюбних відносин є досить складним процесом, який включає як вимоги так і перешкоди щодо вступу до шлюбу. Вони мають історичні і релігійні коріння, звичаї, традиції, відображають специфіку менталітету народу та держави, і направлені на забезпечення та реалізацію прав осіб на сім'ю шляхом укладання шлюбу.

Література:

1. Пилипенко Ю. О. Умови вступу у «фактичний шлюб». *Вісник Одеського національного університету*. Серія: Правознавство. 2017. Т. 22, Вип. 1. С. 112-119.
2. Бондарева К. В. Актуальні проблеми міжнародного сімейного права. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*. 2018. Вип. 2. С. 148-159.
3. Вербіцька М. В., Росоляк О.Б. Умови дійсності шлюбу за законодавством України та ФРН: порівняльно-правовий аспект. *Порівняльно-аналітичне право: електрон. наук. вид.* Ужгород, 2015. № 1. С. 61-64.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-287-9-91>

ІНСТИТУТ МЕДІАЦІЇ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕДУРИ

Карпенко Роман Валерійович

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

*Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна*

Медіація в сучасному розумінні з'явилася в другій половині ХХ ст. в США. Трохи пізніше медіація стала застосовуватися в Англії, Франції, Бельгії, Нідерландах, Німеччині, Австрії, Італії, Швейцарії.

Перші спроби застосування медіації, як правило, стосувалися вирішення трудових, комерційних і сімейних спорів [3, с. 74]. В Україні інститут медіації перебуває на стадії становлення. Правовою базою для його прискореного розвитку став Закон України «Про медіацію» від 16.11.2021 р. [1]. Після закріплення в законодавстві інституту примирення в юридичній науко вій літературі процедурі медіації стала приділятися більш пильна увага. Однак, на жаль, для більшості громадян і юридичних осіб, законодавче закріплення даного питання залишилося непоміченим, оскільки інститут медіації не отримав повноцінної реалізації на практиці. На відміну від нашої країни в ряді зарубіжних країн медіація активно застосовується і довела свою ефективність у вирішенні різного роду конфліктів.